

SOC. UNITAT 3: L'ESTRUCTURA SOCIAL

1. La societat és una estructura

Estructura és la manera com estan distribuïdes les parts d'una substància o d'un cos.

El cos de la societat està format pel següents *elements*: el territori, la població, els grups i subgrups, els "estatus", els "rols", les institucions, les classes socials, les comunitats, les organitzacions i les normes socials

La societat no és un tot informe que barreja atzarosament els seus elements. La societat és una estructura, un conjunt, relativament estable, de les relacions que es donen entre les diverses parts o elements que formen qualsevol estructura social.

Totes les societats estan conformades pels mateixos elements, però a cada societat es relacionen de manera diferent.

L'estructura social està formada per éssers humans (*població*), dins un *territori*, que s'organitzen mitjança *normes socials*. Això dona lloc a les *institucions socials* i als diversos *grups* de persones. Els individus ocupen diverses posicions socials (*estatus*) i realitzen diferents papers socials (*rols*).

"Estatus" social

Cada un dels membres que formen un grup social ocupa una *posició* determinada, un "estatus" determinat en el grup. Així, *estatus social* és el lloc que cada persona ocupa dins d'un grup social.

Ara bé, con que els individus formem part de molts grups, una mateixa persona ocupa simultàniament diversos estatus. Per exemple, una mateixa persona pot ser a la vegada i en grups socials diferents: mare, filla, professora, alumna, presidenta de l'escala, etc.

Dins d'un mateix grup els estatus són incompatibles simultàniament. És més, alguns estatus són incompatibles simultàniament tot i sent grups socials diferents: No es pot ser cirurgià i pacient a la vegada.

L'estatus es té perquè els altres membres del grup social el reconeixen.

Segons l'origen es distingeixen tres tipus d'estatus:

- **Adscrits.** S'assigna en funció de les característiques o qualitats d'un individu. Són els estatus de sexe, edat, posició dins la família (fill, germà, net, etc.), i les posicions de "cuna" (donades pel naixement).
- **Transferits.** Aquell que, sense cap acció pròpia, rebem d'un altre que ja no l'ostenta. Per exemple, l'estatus de rei que rep un fill al morir el seu pare rei;

l'estatus de president de la comunitat de veïns que per torns van ocupant tots els veïns.

- **Adquirit.** Aquell que s'aconsegueix mitjança la decisió i l'esforç personal. Per exemple l'estatus de marit, de professora, socorrista, etc.

Com que una mateixa persona (que pertany a diferents grups socials) pot ocupar diferents estatus, podem establir que entre ell hi ha una jerarquia. A l'hora d'establir-la hi intervenen factors *objectius* (Aquells que controlen els mecanismes de poder) i factors *subjectius* (color de la pell, èxit artístic, etc.). Per a cada persona hi ha per tant un *estatus principal*: aquell que identifica a l'individu socialment i el situa en l'estructura social. Segons cada societat valora les diferents activitats institucionals (la família, l'organització econòmica, etc.), això determinarà l'*estatus principal*.

“Rol” social

Què és un “rol” social. El “rol” social és el conjunt de comportaments i actituds que s'esperen d'una persona, d'acord amb el seu estatus i la seva situació social. És el *paper* social que realitza una persona: rol d'estudiant, de professor, advocat, de venedor

Aquest paper s'ha après en el procés de socialització. Axó vol dir que s'ha interioritzat en la personalitat social de l'individu, per la qual cosa no és temporal.

El rol social és una creació cultural. Com que hi ha moltes cultures, podem inferir que els rols varien d'acord amb les diverses cultures. El contingut dels rols que existeixen en una societat són producte del que aquesta societat ha desenvolupat.

Tota persona participa de molts grups socials i en cadascun representa el seu rol. No inventa la manera com ha de representar-lo; fa el que s'espera que faci. Per tant, cal que entre el rol que s'executa i allò que els altres esperen que faci hi hagi coincidència. Això es denomina “expectativa de rol”.

Una mateixa persona, degut a que pertany a diversos grups socials, representa diferents rols. A cada grup es comportarà de manera diferent ja que els grups són diferents i la seva funció també ho és. Per exemple: Es pot obrar com director a una empresa i com fill d'una família.

Quin contingut tenen els “rols” socials. El contingut del rol són les pautes de *comportament* (accions, actituds, deures, privilegis) centrades en una *funció social* específica i dirigides a una *meta social*. Per exemple, dins de la institució escolar, de la persona que fa el rol de professor esperem unes accions, actituds, deures i privilegis diferents dels de la persona que fa el rol d'alumne. Això és així perquè l'escola realitza una funció social (l'educació i la instrucció) dirigida a una meta social (aconseguir una població socialitzada i capacitada tirar en davant la societat).

Així, el nucli dels rols està constituït pel conjunt de drets i deures que cada persona té per la funció que realitza.

El contingut d'un determinat rol social està **relacionat sempre** amb el d'altre rol social. El rol de professor només pot ser si altres fan el rol d'alumnes, i a l'inrevés.

L'*estatus* o "posició" social és una realitat estàtica. El *rol* o "paper" social és **dinàmic**. L'*estatus* s'adquireix. El *rol* **no s'adquireix**, és realitza.

L'individu acompleix rols socials ja existents, que ha interioritzat i als quals s'ha d'acomodar. En relació al seu **origen** hi ha dos tipus de rols:

- **Rols assignats**. Són donats des de fora (rol d'oncle, d'àvia, d'edat, de sexe, etc.).
- **Rols assumits**. Els rols adoptats voluntàriament (rol de marit al casar-se, de professor al acceptar aquesta feina, etc)

Pel que fa al valor social que se'ls atribueix, hi ha rols que són molt apreciats i altres menys. En relació a la importància del rol, hi ha grans rols i rols subalterns.

De la mateixa manera que hi ha un *estatus principal*, hi ha també un **rol clau**, que equival a la funció principal que una persona realitza en la seva societat.

Cal distingir el rol clau del **rol general**. Que és la combinació dels diferents rols que reconeixem quan pensem en una persona com a ésser humà.

2. Institucions socials

Concepte de "institució social"

Què són. Les necessitats bàsiques dels essers humans (reproducció, subsistència) són similars a les dels animals. Els animals les satisfan de forma directa. Els humans les satisfem cooperant amb els altres. Aquesta cooperació està sotmesa a un seguit de normes, regles i restriccions. Aquest conjunt de pautes de comportament, recurrents i estables, que tenen com objectiu satisfer les necessitats, són anomenades *institucions*.

Tot i que sovint usem el terme "institució" per designar la institució familiar, la institució penitenciària, la institució política, etc., una institució, des del punt de vista sociològic, no és una persona ni un grup, sinó una combinació de pautes de comportament compartides per una col·lectivitat i centrades en la satisfacció d'alguna necessitat bàsica del grup.

Característiques de les institucions. Les institucions es caracteritzen per que:

- **Són exteriors a nosaltres.** No les crea l'individu. Se les troba ja establertes i continuaran existint tot i que l'individu desaparegui.
- **Són objectives.** Com que ens les trobem fetes, les vivim com si fossin coses.
- **Són coactives.** Coarten la voluntat de les persones i les obliguen a comportar-se seguint uns determinats camins.
- **Tenen autoritat moral.** Reprimeixen moralment les accions desviades.
- **Són històriques.** Ja existien abans de néixer nosaltres i seguiran existint després de la nostra mort.

Institucions universals. La familiar, l'educativa, l'econòmica, la política, la religiosa i la recreativa són institucions universals. Existeixen en totes les societats i els seus ingredients (pautes, rols i relacions) són els mateixos en totes les societats.

La presència d'institucions en totes les societats indica que són absolutament necessàries, tot i que a cada societat es presenten con característiques peculiars. Aquesta variabilitat s'explica per la creativitat i adaptabilitat dels humans, pel diferents entorns i per la llibertat de triar.

Funcions i classe de "institucions socials"

Funcions de les "institucions socials". Les institucions influencien sobre els individus i els grups. Les influències son positives (quan comporten un gran nivell d'integració i coordinació en els grups) i negatives (quan no actuen en tot el seu àmbit, ni per profit de totes les persones).

Influències positives:

- Simplifiquen el comportament social de la gent, ja que les maneres de pensar i actuar han estat regularitzades molt abans que l'individu entres a formar part de la societat.
- Proporcionen formes ja preparades de relacions i rols socials.
- Actuen com agents de coordinació i d'establiment de la cultura total. Les institucions principals es mantenen de forma estable.
- Tendeixen a regular el comportament. Aporten les exigències socials que els individus i els grups accepten.

Influències negatives:

- De vegades obstaculitzen el progrés social ja que es resisteixen al canvi.
- Contribueixen a la frustració de la personalitat social dels individus. Les persones que es resisteixen al control de les institucions es consideren inadaptats.
- Influeixen en la dispersió de la responsabilitat social.

Classes de "institucions socials". Atenen als criteris de universalitat, necessitat e importància podem distingir diverses classe d'institucions:

- *Principals* o bàsiques: Compleixen funcions essencials per a la supervivència del grup i de l'individu. Tenen un grau molt elevat d'universalitat i en elles participen un gran nombre de persones.
- *Subsidiàries* o secundàries: Realitzen funcions no essencials o bé s'agrupen al voltant de les institucions principals per completar-les. Són molt diverses.

Analitzant les institucions principals es descobreixen també les secundaries que d'elles depenen.

Institucions principals o bàsiques	Institucions subsidiàries o secundàries
Institució familiar: regula i estabilitza les relacions familiars i la procreació	Després s'explica àmpliament
Institució educativa: s'encarrega del procés de socialització.	exàmens, qualificacions, deures, títols, etc
Institució econòmica: vetlla per proporcionar els bens materials i de serveis a la societat.	banca, crèdits, publicitat, negocis, etc.
Institució política: satisfà la necessitat d'administració general i d'ordre públic.	legislativa, militar, policíaca, relacions diplomàtiques, etc.
Institució religiosa: satisfà la necessitat de l'esser humà a l'hora d'establir relacions amb la divinitat.	relació clero-seglars, litúrgia, seminari, etc.
Institució recreativa: satisfà la necessitat de descans físic i mental.	jocs, esports, música, pintura, teatre, etc.

Totes les institucions són interdependents. Aquesta xarxa de relacions entre les institucions de la societat és vital per a la continuïtat de la societat. Per exemple, un canvi en la institució familiar provocaria modificacions en la economia, en la política, en l'educació, etc.

Aquesta interrelació i interdependència no implica que hagi harmonia entre les institucions.

Algunes "institucions socials"

La institució familiar

La institució familiar té assignades les funcions de reproducció, socialització bàsica, suport social i afectiu i, a més, compleix funcions econòmiques.

La família és una institució social universal: en totes les societats conegudes s'ha trobat, tot i que amb formes i característiques diverses.

Atenen a diverses coses parlem de diversos **tipus de famílies**.

Segons l'àmbit que abasta parlem de *famílies nuclears* (Els cònjuges i els seus fills), *famílies extenses* (La família nuclear mes els aprens dels cònjuges: avis, oncles, nebots, cosins, etc) i *famílies monoparentals* (Els fills viuen només amb el pare o només amb la mare).

Segons les formes de relació conjugal: *monogàmica* (El cònjuge te un sol espòs-

esposa) o *poligàmica* en qualsevol de les seves accepcions: *poligínica* (un marit i diverses dones) o *poliàndrica* (una dona i diversos marits)

Segons el sistema d'autoritat: *patriarcals* (el rol autoritari recau en el marit) o *matriarcals* (el rol autoritari recau en la muller). A les societats desenvolupades modernes, la divisió igualitària del poder porta a famílies *igualitàries*.

La institució política

La institució política vetlla per tal de satisfer la necessitat d'administració general i d'ordre públic en el si de la societat. La institució política es relaciona amb la nació, l'estat i el govern.

Els **grups nacionals** estan formats per un conjunt d'individus d'iguals característiques ètniques, que estan vinculats per naixement a una mateixa terra, comparteixen la mateixa llengua, la mateixa història i la mateixa cultura.

La **nació** no és el mateix que l'**estat**. Una nació pot està repartida en diversos estats i un estat pot estar format per grups nacionals diversos. El terme *estat* designa l'autoritat civil encarregada d'organitzar i administrar una societat. Els seus elements bàsics són: un territori, una població i una organització jurídica i política. L'estat són el conjunt de persones i tasques que possibiliten el funcionament de la societat

L'estat és dirigit des del **govern**. El govern gestiona i controla els assumptes comuns.

3. Els grups socials

Un *grup social* és un conjunt de persones unides per una xarxa de relacions socials. Aquesta conjunt de persones tenen unes característiques en comú:

- Interacció recíproca (Les relacions han de ser regulars i estan regulades per unes normes acceptades pels membres del grup).
- Consciència de grup (Els membres del grup es reconeixen com a tals)
- Existència d'objectius, valors i activitats compartides (Aquest elements compartits fan que els membres actuïn solidàriament).
- Estabilitat i duració relativa (No és un grup una reunió accidental de persones que aconsegueixen totes les altres característiques).
- Identificació social (Han de ser reconeguts com grup per les persones alienes).

Considerant aquestes característica podem precisar que un grup social és "un conjunt de persones, estable i durador, que estableixen relacions regulades per unes normes, que comparteixen valors, objectius i actituds, que tenen consciència d'unitat i que la seva realitat és reconeguda per les altres persones".

Hi ha formes d'agrupació que tenen algunes característiques dels grups, però no totes. Per això les denominem **quasigrups**. Són les categories i els conglomerats.

Una **categoria** és un conjunt de persones que tenen una característica comuna, en virtut de la qual l'espectador pot agrupar-les, tot i que entre ells no hi ha interacció. Per exemple, tots els nascut el 1986.

Un **conglomerat** és un grup de persones que, malgrat que estan juntes, no tenen comunicació recíproca ni interacció mútua. Per exemple, els que estan viatjant a un mateix tren.

A la realitat, entre el grups, les categories i els conglomerats, les diferències no són tan nítides com a la teoria. A més, els quasigrups són un camp idoni per formar grups.

Classificació dels grups.

Hi ha varies classificacions: grup de pertinence / grup de referència, comunitats (grups primaris) / associacions (grups secundaris).

Grup de pertinència / Grup de referència

El grup de referència és un grup aliè a nosaltres, respecte del qual orientem la nostra conducta, pel fet que la seva forma de vida, les seves normes i els seus valors són desitjables per a nosaltres. Tot i que habitualment es tracta de una referència positiva, també pot haver grups de referència negativa: aquell que volem evitar per la seva forma de vida, els seus valors i les seves normes.

El grup de pertinència és aquell dins el qual estem integrats.

Comunitats (o grups primaris) / Associacions (o grups secundaris)

Si considerem la "natura de les relacions" que dins del grup tenen establertes els seus membres hem de parlar de *comunitats* i *associacions*. Ferdinand Tönnies, a finals del segle XIX va fer aquesta distinció. A començament del segle XX, Cooley, per precisar encara més la distinció, va parlar de *grups primaris* i *grups secundaris*.

Comunitats o grups primaris

A la **comunitat** els individus es coneixen personalment i cadascú d'ells considera l'altre com un afí. Participen mútuament de les seves vides privades i valoren la seva relació per ella mateixa. Són grups que basen la seva convivència en el sentiment de cooperació i en la consecució d'objectius comuns, que van més enllà dels interessos particulars de cada membre.

- Les regles que regulen la convivència brollen del costum o la tradició.
- Es caracteritzen per què:
- El grau d'interacció és molt elevat (les relacions són duradores, íntimes i personals).
- Les diverses parts estan molt estructurades (el conflicte no hi és present).
- Els codis socials són consuetudinaris. Es transmeten de generació en generació. (Els canvis són molt lents).
- La divisió del treball és relativament simple.

Per tant, podríem resumir dient que els grups comunitaris és un grup molt reduït d'individus, que es coneixen personalment, sense cap normativa formal (la normativa és de costum), i on el clima que presideix les relacions és afectiu, espontani i lliure.

Són exemples de grups comunitaris: la família immediata, la colla d'amics, etc.

Associacions o grups secundaris

Les **associacions** són característiques de les societats modernes.

Es caracteritzen per que:

- El grau d'interacció és molt escàs. Les relacions són transitòries, superficials i impersonals. Són relacions instrumentals que pretenen una determinada finalitat.
- Les relacions són anònimes i competitives. Els codis socials són llei formal.
- Els canvis són molt ràpids ja que el grup té poques creences i valors comuns.
- La divisió del treball és molt forta

Per tant, podríem resumir dient que una associació és grup molt ampli d'individus que comparteixen la vida pública, però no la privada, amb una organització formal i on el clima que presideix les relacions és competitiu i anònim.

Són exemples de grups comunitaris: una empresa, un club per practicar esport, etc.